

Kápolnásnyéktől a kanadai Békevárig.

BÉKEVÁR, Canada

KÁPOLNÁSNYÉK. Fejér megye — Az országot fáradhatatlanul járó Móricz Zsigmond 1942 nyarán — néhány hónappal halála előtt — ellátogatott Kápolnásnyékre, hogy Vörösmarty-emlékek után kutasson. Nyéki látogatásakor abban a házban is töltött pár órát, amelyben ma a Vörösmarty Emlékmúzeum van. Ez volt Vörösmarty szüleinek háza, itt nevedett a költő egyéves kora óta. A századforduló évében a házhoz hozzáépítettek és márvány emléktáblát helyeztek a falára a székesfehérvári Vörösmarty Kör 1900. december elsején, a költő születésének századik évfordulóján.

Amikor Móricz Zsigmond Kápolnásnyéken járt, a ház Kresz Gézáé, a külföldön is jól ismert hegedűművésze volt. A Kresz-család beírta a nevét a magyar művelődéstörténetbe. Idősb dr. Kresz Géza főorvos — a hegedűművész atyja — alapította a Budapesti Önkéntes Mentőegyesületet. A művész nyaranta rendszerint Kápolnásnyéken lakott angol feleségével Dreweth Norah zongoraművésznővel. Leányuk, Kresz Mária az író nyéki látogatásakor egyetemista volt, ma a Néprajzi Múzeum osztályvezető-helyettese.

A Kresz-család körében töltött néhány óráról Móricz Zsigmond riportja a Kelet Népe 1942. szeptember 1-i számában jelent meg három nappal az író halála előtt. A cikk keltezése: 1942. június 21.

Kresz Mária Móricz Zsigmond nyéki látogatása után még inkább következetesen készült a néprajzkutatói pályára. Sokat foglalkozott a különféle hazai népviselettel, a népi fazekassággal, a népi keramikusok munkásságával. Könyvei, tanulmányai jelentek meg ezekkel kapcsolatban. Az ő érdeme is hogy a Néprajzi Múzeum ma talán a világ legnagyobb népi kerámia-gyűjteményét mondhatja magának.

Gyermekkorában — angol édesanyja rokonsága révén — többször volt Kanadában. Jól ismeri a Kanadába kivándorolt magyarok életét.

Tulajdonképpen, több éven át felváltva éltem télen Kanadában, nyáron Kápolnásnyéken — mondja Kresz Mária. — Ezért is nagyon megörültem, amikor az idén meghívást kaptam az ottawai Kanadai Nemzeti Múzeumhoz tartozó néprajzi múzeumok központjától, hogy vegyek

részt egy munkaközösség keretében az ottani magyarok néprajzi felmérésében. Ez a kutatócsoport most az ugynevezett Békevár néprajzi feltárását tűzte ki célul.

— Békevár? Ilyen néven szerepel a térképen?

— Nem. A falu, vagy inkább mezőváros neve Kipling. Ruyd-gard Kiplingről, a híres angol íróról kapta nevét. Békevár tulajdonképpen nagy tanyavilág a Kipling nevű helyiség határában. A századforduló évében, 1900 nyarán érkeztek ide az első magyar kivándorlók a Bereg megyei Botrágy nevű faluból: Szabó János a feleségével, Molnár Eszterrel, valamint Szakács Áron és Szakács József. Később többen követték őket a Tiszahátról. Valamennyien reformátusok voltak. Tíz év múlva már állt a debreceni Nagytemplom kicsinyített változata a maguk elnevezte Békevár településén. Az első kivándorlókat az 1900-as évek elején mint több család követte Bereg megyéből. Ma Békeváron több mint kétszáz magyar család él a leszármazottakkal együtt. Az idősebbek mind magyarul beszélnek, de a legfiatalabbak, sajnos, már alig tudnak magyarul, angolokká válnak. Kint a határban, a „prérin” üresen áll a templom, nincs prédikátoruk, baptista istentiszteleten vesznek részt.

— Hogyan élnek Békeváron az ottani magyarok?

— Anyagi megélhetésük biztosított, farmgazdálkodást folytatnak, jól gépesítetten. Az ott született fiatalok egy része elszakadt a földtől, más városba mennek. Az idősebbek azonban, akik kivándoroltak az őhazából, minél inkább múlnak az évek, szemérmes nosztalgiával gondolnak szülőfalujukra, az idő és a távolság megszeplítő messzeségéből.

Kezembe kerül egy vékonyka, angol nyelvű kis könyv, amely egy-nyolcvanéves özvegyasszony, Bolca néni tulajdona volt. Egyik mezőgazdasági gépgyár régi prospektus-naptára. Hátsó jegyzetoldalaira kezdetleges írással, több helyesírási hibával írta le érzéseit versben férje, Daku Bálint, aki a Szabolcs megyei Tiszabездéden született, legénykorában Kanadába kivándorolt, ottani magyar lányt vett feleségül. A legutóbbi időkig magyar csak magyarral házasodott össze Békeváron. Ime, e néhány verssor, eredeti szövegében:

„Eszembe jucz szöke
tisza tája,
ot szült engem anyám
a világra,
Szép vagy nekem kis falum
Határa,
Az elmém álmomba
mindenütt bejárja.
De a jövőm sehogy nem
tutam kinézni.
A szegénységet a szegény
ember érzi.
Sok munka éhbérért,
Az már meg nem járja,
Azért kerültünk mi el
Amerikába.
Megbeszélés után elindult
családunk,
Lutirra vót téve kicsi
gazdaságunk.
Biztaták apámat, akik
már ott jártak,
Ne busulj komám, ott rád
jobb napok várnak.”

Nem lehet meghatódottság
nélkül olvasni ezeket az ákom-
bákom betűkkel írt sorokat,
amelyekben ez az egyszerű épp-
hogy írni olvasni megtanult em-
ber ki akarta fejezni érzéseit.
Amit elmondott a keresetlen sza-
vakban, nem volt kevesebb, mint
amit József Attila „Hazám”
című költeményében művészi
fokon fogalmazott meg:

„Sok urunk nem volt rest,
se kába.
Birtokát óvni ellenünk,
s kítántorgott Amerikába
másfél millió emberünk.”

Aztán beszélgetésünk fonala
megint visszakanyarodott a Ve-
lencei-tó környékére.

— Szüleim nagyon szerettek
Nyéken élni — mondotta —, én
pedig családommal, ha csak te-
hetem, szabad időmet ott
töltöm. Eredetileg úgy kerültünk
a Velencei-tó vonzaskörébe,
hogy nagyapám unokahuga fele-
sége volt egy budai polgárnak.
Ott Károlynak, aki a Nádasdy-
grófok egykori birtokából meg-
vett néhány holdat, rajta Vörös-
marty szüleinek házával. Ami-
kor Ott Károly és felesége
meghalt, nagyanyám, dr. Kresz
Gézáné örökölte a kápolnásnyé-
ki házat. Így lett később szüle-
imé. Én gyerekkoromban szeret-
tem meg egy életreszólóan ezt a
vidéket. Tudatában voltunk, mi-
lyen nevezetes házban lakunk.
Szüleim nagyon sokat zenéltek
esténcént, gyertyafény mellett.
Emlékszem, aznap este is,
amikor MórícZ Zsigmond meg-
látogatott bennünket, vacsora

után szüleim muzsikáltak az író
tisztelésére. Beethoven egyik szo-
nátáját játszották. Nagyon szép
napunk volt, én különösen bol-
dog voltam, hogy MórícZ Zsig-
mond megtisztelt bennünket
látogatásával.

Környei Elek